

การบริหารจัดการสหกรณ์บริการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนอย่างยั่งยืน*

MANAGEMENT OF SERVICE COOPERATIVES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF PEOPLE'S QUALITY OF LIFE

ธรรมรัตน์ อรุณสินประเสริฐ*, สุदारัตน์ สุดสมบุญ, ฐิติมา โหล่ายอง

Thammarat Arunsinprasert*, Sudarat Sudsomboon, Thitima Holomyong

หลักสูตรปริญญาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย

Doctor of Management Degree Program, University of Technology Rajamangala Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: Thammarat.aru@rmutr.ac.th

*Tel: 081-682-6099

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ศักยภาพ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการสหกรณ์บริการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการวิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดสหกรณ์และหลักการสหกรณ์สากล แนวคิดการจัดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ แนวคิดธรรมาภิบาล และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่ออธิบายความสำคัญของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์และชุมชน ผลการวิเคราะห์พบว่า สหกรณ์บริการเป็นกลไกสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในหลายมิติ ทั้งด้านสังคมที่ส่งเสริมความร่วมมือและการจัดสวัสดิการ ด้านเศรษฐกิจที่สนับสนุนการออม การเข้าถึงแหล่งทุน และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการเมืองที่เชื่อมโยงนโยบายรัฐสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ และด้านเทคโนโลยีที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม สหกรณ์บริการยังเผชิญปัญหาสำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านธรรมาภิบาลและศักยภาพของคณะกรรมการขาดความเป็นมืออาชีพของฝ่ายจัดการ การมีส่วนร่วมของสมาชิกที่ยังไม่เข้มแข็ง ภาพลักษณ์องค์กรที่ได้รับผลกระทบจากกรณีทุจริต ตลอดจนข้อจำกัดด้านกฎหมาย การแข่งขันจากภาคเอกชน และการสนับสนุนจากภาครัฐที่ยังไม่เพียงพอ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของสหกรณ์ในระยะยาว ดังนั้น แนวทางสำคัญ คือ การยกระดับระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้นำองค์กร การส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิก การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สหกรณ์บริการสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: สหกรณ์บริการ, คุณภาพชีวิต, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, ชุมชน, การบริหารจัดการ

Abstract

This article aims to examine the roles, potential, problems, obstacles, and approaches to promoting the management of service cooperatives in enhancing the sustainable quality of life of the people. The study is based on an analysis of relevant concepts, including the cooperative concept and international cooperative principles, New Public Management, good governance, and sustainable development, in order to explain the importance of effective management in strengthening cooperatives and communities. The findings reveal that service cooperatives are an important mechanism of the grassroots economy capable of improving the quality of life of their members in multiple dimensions. Socially, they promote cooperation and welfare provision. Economically, they support savings, facilitate access to funding sources, and enhance competitiveness. Politically, they serve as a mechanism linking government policies to implementation at the local level. Technologically, they should be further developed to improve operational efficiency. However, service cooperatives still face significant challenges, including limitations in governance and the capacity of cooperative boards, a lack of professionalism among management personnel, insufficient member participation, and organizational image problems resulting from cases of corruption. In addition, legal constraints, competition from the private sector, and inadequate government support further hinder their development. These factors affect the stability and long-term sustainability of cooperatives. Therefore, key approaches include strengthening management systems in accordance with good governance principles, enhancing the capacity of personnel and organizational leaders, promoting knowledge development and active participation among members, building cooperative networks, and ensuring continuous policy support. Such measures will enable service cooperatives to operate efficiently and transparently, ultimately contributing to the sustainable improvement of people's quality of life in the long term.

Keywords: Service Cooperative, Quality of Life, Sustainable Development, Community, Management

บทนำ

ในยุคของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) การที่ชุมชนจะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างสมดุล จำเป็นต้องมีโครงสร้างและกลไกที่รองรับความต้องการของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หนึ่งในกลไกที่มีศักยภาพสูงในการผลักดันการพัฒนาเช่นนี้ คือ สหกรณ์บริการ (Service Cooperatives) ซึ่งเป็นรูปแบบองค์กรที่สมาชิกเป็นเจ้าของ มีการควบคุมโดยสมาชิกเอง และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการที่สนองต่อความต้องการของสมาชิกและชุมชน สหกรณ์บริการมีความแตกต่างจากองค์กรธุรกิจทั่วไปในด้านหลักการดำเนินงาน โดยยึดหลักการสหกรณ์ที่มุ่งเน้นการร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ของสมาชิกมาก่อนผลกำไรสูงสุด

ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการ และโอกาสต่าง ๆ ที่อาจอยู่ไกลเกินกว่าศักยภาพของแต่ละครอบครัว หรือบุคคลจะจัดหาเองได้ เช่น การออมเงิน การจัดหาสินค้าและบริการพื้นฐาน หรือบริการด้านการศึกษาและสุขภาพ (California Center for Cooperative Development, 2026) บทบาทของสหกรณ์บริการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนได้รับการรับรองจากหลายแหล่ง ทั้งในฐานะกลไกทางเศรษฐกิจและสังคม Cooperatives สามารถ สร้างงานในระดับท้องถิ่น ส่งเสริมการหมุนเวียนรายได้ภายในชุมชน และช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับระบบธุรกิจทั่วไป (Clusa, N., 2024)

ในบริบทของประเทศไทย สหกรณ์ถือเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก โดยบทบาทของสหกรณ์ไม่ได้จำกัดเฉพาะการจัดหาสินค้าและบริการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหลายมิติ ทั้งด้านการออม การเข้าถึงบริการพื้นฐาน การจัดการความเสี่ยง และการสร้างเครือข่ายสังคมที่มั่นคง (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสระบุรี, 2569) โดยรูปแบบสหกรณ์ในประเทศไทยที่มีปรากฏและดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 7 ประเภท คือ 1) สหกรณ์การเกษตร 2) สหกรณ์นิคม 3) สหกรณ์ร้านค้า 4) สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน 5) สหกรณ์ประมง 6) สหกรณ์ออมทรัพย์ และ 7) สหกรณ์บริการ (สำนักนายทะเบียนและกฎหมาย, 2569) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสหกรณ์บริการจะมีศักยภาพสูงในการเป็นกลไกเสริมสร้างคุณภาพชีวิต แต่องค์กรสหกรณ์ก็ยังเผชิญกับปัญหาและความท้าทาย ทั้งในด้านการบริหารจัดการด้านความรู้ของสมาชิก และด้านการตอบสนองต่อบริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งหมายความว่า การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เป็นแกนกลางสำคัญที่จะทำให้สหกรณ์บริการสามารถคงอยู่และเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไปได้ (จิราธิวัฒน์ ศุภรัตน์เสรี, 2560) การบริหารจัดการของสหกรณ์บริการนั้น มีลักษณะเฉพาะที่ควรคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อให้การดำเนินงานไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกเท่านั้น แต่ยังเป็นไปในทิศทางที่สร้างความเชื่อมั่นและความยั่งยืนให้แก่ชุมชนและระบบสหกรณ์เองด้วย (สุภจิตรา ปิยะจันทร์, 2568)

จากมุมมองของการพัฒนาที่ยั่งยืน สหกรณ์บริการถือเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติ (United Nations) โดยเฉพาะเป้าหมายที่เกี่ยวกับการขจัดความยากจน การสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและทั่วถึง การลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ซึ่งหมายความว่า การบริหารจัดการสหกรณ์บริการจำเป็นต้องสอดคล้องกับแนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่มองทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างเป็นระบบ (United Nations SDGs Referenced) (ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ, 2560) ในประเทศไทยเอง มาตรการและแผนพัฒนาการสหกรณ์ที่ประกาศใช้โดยภาครัฐมีเป้าหมายชัดเจนในการยกระดับขีดความสามารถการบริหารจัดการของสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกและชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดและสร้างความยั่งยืนให้กับระบบสหกรณ์ทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย แนวทางการเพิ่มศักยภาพบุคลากร การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการข้อมูล และการสร้างระบบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ, 2565)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการบริหารจัดการสหกรณ์บริการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงทฤษฎีและในเชิงปฏิบัติ เพื่อระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสหกรณ์บริการ ทั้งนี้ เพื่อจะสามารถถอดบทเรียน ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการ และชี้แนะแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาสหกรณ์ให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทความนี้ ผู้เขียนได้มีการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการสหกรณ์บริการ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

1. แนวคิดสหกรณ์และหลักการสหกรณ์สากล

แนวคิดสหกรณ์ (Cooperative Concept) มีพื้นฐานจากความคิดที่ว่า การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความต้องการ หรือปัญหาาร่วมกันสามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับสมาชิกและชุมชนได้มากกว่าการทำงานเดี่ยว เป้าหมายของการจัดตั้งสหกรณ์ไม่เพียงเพื่อแสวงหากำไรสูงสุดเหมือนองค์กรธุรกิจทั่วไป แต่เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกผ่านการให้บริการ วิธีการผลิต หรือ การจัดจำหน่ายสินค้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส สหกรณ์เป็นรูปแบบองค์กรที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองความมีส่วนร่วม และการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับฐานราก โดยมิติทางสังคมนี้มักเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดสหกรณ์ คือ หลักการสหกรณ์สากล (Cooperative Principles) ซึ่งได้รับการบัญญัติโดย International Cooperative Alliance (ICA) หน่วยงานระดับโลกที่รวบรวมและสนับสนุนการพัฒนาการสหกรณ์ทั่วโลก หลักการสหกรณ์สากลเป็นชุดแนวทางที่ช่วยกำหนดการดำเนินงานของสหกรณ์เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม Principles เหล่านี้รวมถึง

- 1.1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง
- 1.2 การควบคุมโดยสมาชิกอย่างเป็นประชาธิปไตย
- 1.3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก
- 1.4 ความเป็นอิสระและการพึ่งพาตนเอง
- 1.5 การให้ความรู้ ฝึกอบรม และเผยแพร่ข้อมูล
- 1.6 ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์
- 1.7 ความเอื้ออาทรต่อชุมชน (International Cooperative Alliance, 2026)

หลักการเหล่านี้เชื่อมโยงโดยตรงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยสหกรณ์มีบทบาทในการจัดหาสินค้าและบริการที่เอื้อต่อความอยู่ดีมีสุข ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้อย่างจริงจังสามารถช่วยให้สหกรณ์สร้างคุณค่าให้กับสมาชิกและชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และแม้แต่สิ่งแวดล้อม เพราะหลักการ “Concern for Community” เน้นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าของประชาชน

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดสหกรณ์และหลักการสหกรณ์สากลจึงเป็นรากฐานสำคัญของการวิเคราะห์การบริหารจัดการสหกรณ์บริการ เพราะมันทำให้เข้าใจว่าความสำเร็จของสหกรณ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ทางธุรกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องผสมผสานกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก การตัดสินใจเชิงประชาธิปไตย และการสานสัมพันธ์กับชุมชนโดยรอบ

2. แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM)

แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ หรือ New Public Management (NPM) เป็นกรอบความคิดที่พยายามปฏิรูปวิธีการบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิม ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบราชการแบบรวมศูนย์ โดยนำแนวทางการบริหารจัดการจากภาคเอกชนมาประยุกต์ใช้ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการสาธารณะ (พรเพ็ญ ขลิบนิล, 2569)

สาระสำคัญของ NPM อยู่ที่การให้ความสำคัญกับผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์ของงาน โดยเน้นการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Performance Indicators) แทนการวัดจากการปฏิบัติตามขั้นตอนและกฎระเบียบเพียงอย่างเดียว ทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องพยายามเพิ่มประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และคุณภาพของบริการที่ส่งมอบให้แก่ประชาชน นอกจากนี้ ยังเน้นการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับระดับที่ใกล้ชิดกับผู้รับบริการมากขึ้น การลดขั้นตอนการจัดการที่ซับซ้อน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการให้ทันสมัยและตอบสนองต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

หัวใจของ NPM คือ การปรับบทบาทของภาครัฐให้ยืดหยุ่น คล่องตัว และมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งต่างจากระบบราชการแบบเก่าที่มุ่งเน้นอำนาจและกฎระเบียบเป็นหลัก การนำแนวคิดนี้มาใช้ส่งผลให้ภาครัฐต้องกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายเชิงผลลัพธ์ การจัดทำแผนงานเชิงยุทธศาสตร์ ระบบประเมินผล และการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรเพื่อเพิ่มคุณภาพและความคุ้มค่าของบริการ

ในบริบทของสหกรณ์บริการ แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสหกรณ์ เช่น การวัดผลการดำเนินงานของสหกรณ์ตามตัวชี้วัดที่ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลสมาชิก และการกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหกรณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก แต่การนำ NPM มาใช้ก็ต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของสหกรณ์ ซึ่งเป็นองค์กรที่เน้นความเป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และความเป็นองค์กรเพื่อประโยชน์ของสมาชิก ไม่ใช่เพื่อผลกำไรสูงสุดเพียงอย่างเดียว

ด้วยเหตุนี้ แนวคิด NPM จึงเป็นกรอบการบริหารจัดการที่มีคุณค่าในการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการดำเนินงานขององค์กรที่ให้บริการประชาชน รวมถึงสหกรณ์บริการ ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมก็จะช่วยเสริมสร้างความคล่องตัว ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสมาชิกและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance)

แนวคิด ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นกรอบหลักการบริหารจัดการที่ได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางทั้งในระดับสากลและระดับชาติ โดยมุ่งเน้นการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสีย และเปิดโอกาสให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อสถาบันภาครัฐและองค์กรสาธารณะ โดยเฉพาะภายใต้บริบทที่ซับซ้อนและมีความคาดหวังสูงจากประชาชนต่อการให้บริการที่ทันสมัยและมีคุณภาพ

ธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบพื้นฐานหลายประการ เช่น ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) หลักนิติธรรม (Rule of Law) และหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจที่ยุติธรรมและสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวม (ชล บุนนาค, 2563)

ธรรมาภิบาลไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะภาครัฐเท่านั้น แต่เป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในหลายบริบทของการจัดการองค์กรไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์ องค์กรเอกชน หรือภาคประชาสังคม เพื่อสร้างระบบการบริหารที่มีคุณภาพและยั่งยืน หลักธรรมาภิบาลในสหกรณ์ หมายถึง การจัดให้มีระบบกำกับดูแลที่ชัดเจน การตัดสินใจที่โปร่งใส การจัดการความขัดแย้งระหว่างสมาชิก และการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการให้สมาชิกสามารถตรวจสอบได้

เมื่อธรรมาภิบาลนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดการจัดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) จะทำให้การบริหารสหกรณ์มีทั้งประสิทธิภาพ (Efficiency) และความรับผิดชอบต่อสมาชิกพร้อมกัน ซึ่งสามารถเอื้อต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นกรอบความคิดที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล เพื่อให้การตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการตอบสนองความต้องการของตนเอง คำจำกัดความนี้เป็นที่รับรองโดยรายงาน Brundtland Report และถูกนำมาใช้เป็นแนวทางหลักในปฏิญญา SDGs (Sustainable Development Goals) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งกำหนดให้มี 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ต้องบรรลุภายในปี ค.ศ. 2030 โดยมีเป้าหมายย่อยและตัวชี้วัดเพื่อใช้ติดตามความก้าวหน้าในแต่ละมิติ (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2569)

การพัฒนาที่ยั่งยืนมีความหมายลึกซึ้งกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เป็นการสร้างความเจริญเติบโตที่คำนึงถึงความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง นั่นหมายถึง ต้องผสมมิติทางสังคม เช่น การเข้าถึงการศึกษา สุขภาพ และโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สังคมมีความเท่าเทียมและยั่งยืน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2569)

ในมิติทางเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีความคงทนและไม่สร้างภาระต่อระบบธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาธุรกิจที่คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากร การส่งเสริมการผลิตแบบยั่งยืน และการสร้างงานที่มีคุณภาพ โดยไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ในมิติทางสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การเสริมสร้างสวัสดิการสังคม การลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง

สำหรับการบริหารจัดการสหกรณ์บริการ แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสหกรณ์เป็นกลไกที่ดำเนินงานอยู่ในระดับฐานราก ซึ่งเชื่อมโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกและชุมชน ยกตัวอย่างเช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสหกรณ์เพื่อการเข้าถึงบริการพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการออมเพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเงินของครัวเรือน และการจัดกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับทั้ง 3 เสาหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างพร้อมกัน

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการสหกรณ์บริการที่คำนึงถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะช่วยให้สหกรณ์ไม่มุ่งเป้าหมายผลกำไรระยะสั้นเพียงอย่างเดียว แต่ยังสร้างคุณค่าระยะยาวให้กับสมาชิกและชุมชน การดำเนินการเช่นนี้ทำให้สหกรณ์สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกในปัจจุบันพร้อมกับคำนึงถึงการดูแลสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง

บทบาทศักยภาพของสหกรณ์บริการต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

สหกรณ์บริการมีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในมิติด้านต่าง ๆ ดังนี้ (อภิญา เชื้อช่างเขียน และลลิตา จันทรวงศ์ไพศาล หงษ์ตระกูล, 2567)

1. บทบาทด้านสังคม (Society)

สภาพสังคมในปัจจุบัน วิธีการดำรงชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ซึ่งก่อให้เกิดผลให้การแข่งขันทั้งด้านการศึกษา การดำรงชีพ และการดำเนินธุรกิจทวีความรุนแรงขึ้น ขณะเดียวกัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างกันลดน้อยลง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการทำงานของสหกรณ์ที่เป็นองค์การของการรวมกลุ่มของคน ด้วยเหตุนี้ สหกรณ์ควรให้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน มีการสกัดองค์ความรู้และพัฒนาเป็นนวัตกรรมใหม่ ดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมควบคู่กับการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกสหกรณ์ ชุมชน และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่สหกรณ์ตั้งอยู่ เช่น สหกรณ์บริการ มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาคาความเดือนร้อนด้านอาชีพ เช่น แท็กซี่ ทัศนกรรม และส่งเสริมสวัสดิการสมาชิกและครอบครัว ในขณะที่ สหกรณ์การเกษตร มีบทบาทช่วยเหลือสมาชิกด้านการผลิต การตลาด ปัจจัยการผลิต และส่งเสริมคุณภาพชีวิตสมาชิกทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

2. บทบาทด้านเศรษฐกิจ (Economy)

สหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ของประเทศไทยอยู่ในภาคสหกรณ์การเกษตร การเปิดเขตการค้าเสรี รวมถึงการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งก่อให้เกิดผลให้เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพ ของผลผลิตและการตลาดที่สูงขึ้น ทำให้สหกรณ์ต้องเผชิญกับความท้าทายจากคู่แข่งที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจกระทบต่อการดำเนินงานในการตอบสนองความต้องการของสมาชิก สหกรณ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะในยุคการค้าเสรี ซึ่งความสามารถในการแข่งขันถือเป็นปัจจัยสำคัญไม่เพียงเฉพาะในระดับสหกรณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในระดับประเทศอีกด้วย อีกทั้ง ผลผลิตทางการเกษตรของสหกรณ์จำนวนมากสามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย หากได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการวิจัยและพัฒนา สหกรณ์ควรให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจที่หลากหลาย รวมถึงการลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์ โดยการแยก ย้าย และกระจายสินค้าอย่างเป็นระบบ ด้วยการนำหลักการบริหารจัดการมาใช้ในกระบวนการกระจายสินค้า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากแหล่งผลิตไปสู่ผู้บริโภคในปริมาณที่เหมาะสม จำนวนที่ถูกต้อง และในช่วงเวลาที่ตรงกับความต้องการ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง ที่มีบทบาทสำคัญในการให้กู้ยืมเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ จัดหาปุ๋ย - อุปกรณ์ให้ความรู้เทคโนโลยีการผลิต ในขณะที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ช่วยส่งเสริมการออมเงินในชุมชนหรือองค์กร และเป็นแหล่งเงินกู้ที่ยุติธรรม ลดปัญหาหนี้ในระบบ เป็น

3. บทบาทด้านการเมือง (Politics)

นโยบายและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลในการสนับสนุนงบประมาณผ่านกองทุนต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และธุรกิจขนาดย่อม มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมรายได้ของสมาชิกสหกรณ์ อีกทั้ง รัฐบาลยังให้การสนับสนุนสหกรณ์ในฐานะเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาการตลาดสินค้าเกษตร และช่วยส่งเสริมให้สินค้าของสหกรณ์เป็นที่รู้จักมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ สหกรณ์ควรให้มีการปรับตัวโดยวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับพลวัตทางการเมืองภายในประเทศ และมีการเชื่อมโยงนโยบายระดับประเทศไปสู่การปฏิบัติงานของสหกรณ์บนพื้นฐานของความเข้าใจในระบบสหกรณ์อย่างถูกต้อง ซึ่งสหกรณ์ทุกรูปแบบยึดความเป็นกลางทางการเมือง ควบคุมการบริหารโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย เน้นการมีส่วนร่วมทางสังคมและชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาด้านการเมืองระดับฐานราก เช่น สหกรณ์วัดจันทร์จำกัด มุ่งพัฒนาสังคม จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ และช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน

4. บทบาทด้านเทคโนโลยี (Technology)

สหกรณ์ส่วนใหญ่ในประเทศยังขาดการลงทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ สหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ เช่น ระบบร้านค้าออนไลน์ ระบบการชำระเงินออนไลน์ ระบบการประชุมอิเล็กทรอนิกส์ และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นต้น ควบคู่กับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรในสหกรณ์ เพื่อให้สามารถปรับตัวและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจพังงาจำกัด จังหวัดพังงา ถือเป็นสหกรณ์ฯ ตัวอย่างที่ดีในด้านการพัฒนาระบบสื่อสารข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ เพื่อยกระดับการบริการสมาชิก โดยได้พัฒนาแอปพลิเคชัน Coop Net work เพื่อให้สมาชิกสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา เพิ่มความสะดวกและโปร่งใสในการใช้งาน

ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการสหกรณ์บริการในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการสหกรณ์บริการในประเทศไทยประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ สามารถสรุป ได้ดังนี้ (จิราธิวัฒน์ ศุภรัตน์เสรี, 2560)

1. ปัญหาด้านธรรมาภิบาลและการจัดการ ปัญหาด้านธรรมาภิบาลและการจัดการถือเป็นอุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานสหกรณ์บริการ ซึ่งสามารถอธิบายเป็นประเด็นย่อย ได้ดังนี้

1.1 คณะกรรมการขาดศักยภาพ ปัญหาคำคัญประการหนึ่ง คือ การได้มาซึ่งคณะกรรมการที่ไม่มีคุณสมบัติเหมาะสม โดยกระบวนการเลือกตั้งมักไม่ได้อิงจากความรู้ ความสามารถ หรือประสบการณ์ด้านการบริหาร แต่ได้รับอิทธิพลจากระบบอุปถัมภ์หรือการเมืองภายในองค์กร ซึ่งก่อให้เกิดผลให้คณะกรรมการขาดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ ขาดความเข้าใจในหลักการบริหารธุรกิจสมัยใหม่ และไม่สามารถกำหนดนโยบายการดำเนินงานที่ชัดเจนได้

1.2 ฝ่ายจัดการขาดความเป็นมืออาชีพ สหกรณ์บริการจำนวนมากมีขนาดเล็กและมีข้อจำกัดด้านเงินทุน ทำให้ไม่สามารถจ้างผู้จัดการและบุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดผลให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ การบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีมีข้อบกพร่อง และไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจได้อย่างทันที่

1.3 ระบบการควบคุมภายในอ่อนแอ การขาดระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพระหว่างคณะกรรมการ ฝ่ายจัดการ และผู้ตรวจสอบกิจการ เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารงานที่ผิดพลาดหรือการทุจริต ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของสมาชิก

2. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจการสหกรณ์ยังอยู่ในระดับต่ำ โดยสามารถอธิบายเป็นประเด็นย่อย ได้ดังนี้

2.1 สมาชิกขาดจิตวิญญาณสหกรณ์ สมาชิกจำนวนมากมีทัศนคติที่มองสหกรณ์เป็นเพียง “ผู้ให้บริการ” ที่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น การกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ มากกว่าการมองว่าสหกรณ์เป็น “องค์กรที่ตนเองเป็นเจ้าของ” ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนดังกล่าวซึ่งก่อให้เกิดผลให้สมาชิกขาดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมประชุม การติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน และการอุดหนุนธุรกิจของสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอ

2.2 ช่องว่างด้านการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสหกรณ์มักไม่ครอบคลุมและไม่ทั่วถึง ทำให้สมาชิกขาดข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน ปัญหา และกิจกรรมของสหกรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดผลให้ไม่สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาด้านภาพลักษณ์และความเชื่อมั่น ข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตหรือการบริหารงานที่ผิดพลาดของสหกรณ์บางแห่งได้สร้างภาพลักษณ์เชิงลบต่อขบวนการสหกรณ์โดยรวม ทำให้สาธารณชนรับรู้ว่าสหกรณ์เป็นองค์กรที่ขาดความโปร่งใสและมีความขัดแย้งภายใน สถานการณ์ดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการดึงดูดบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพเข้ามาร่วมงาน รวมถึงทำให้ภาคเอกชนลังเลในการสร้างความร่วมมือทางธุรกิจ

4. ปัญหาสภาพแวดล้อมทางการแข่งขัน สหกรณ์บริการต้องเผชิญกับการแข่งขันจากภาคเอกชนที่มีความคล่องตัวในการดำเนินงานและมีเงินทุนที่มากกว่า ภาคเอกชนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างรวดเร็วและมีกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า ในขณะที่สหกรณ์มักมีขั้นตอนการตัดสินใจที่ใช้เวลานานและมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ซึ่งก่อให้เกิดผลให้เสียเปรียบในการแข่งขัน

5. ปัญหาการกำหนดนโยบายภาครัฐที่ขาดความต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานที่กำกับดูแลสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดผลให้นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ขาดความต่อเนื่อง รวมถึงขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติ

6. ปัญหาด้านกฎหมายสหกรณ์ที่ล้าสมัยและขาดความยืดหยุ่น พระราชบัญญัติสหกรณ์ฉบับปัจจุบันถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการใช้กฎหมายฉบับเดียวกับสหกรณ์ทุกประเภท ทั้งที่สหกรณ์มีลักษณะและความต้องการที่แตกต่างกัน โครงสร้างทางกฎหมายที่กำหนดอาจไม่สอดคล้องกับธรรมชาติการดำเนินงานของสหกรณ์บริการบางประเภท ซึ่งก่อให้เกิดผลให้การดำเนินงานขาดความคล่องตัว อีกทั้ง การบังคับใช้กฎหมายยังขาดประสิทธิภาพในการป้องกันและลงโทษการกระทำผิดอย่างจริงจัง

7. ปัญหาการสนับสนุนจากภาครัฐที่ไม่เพียงพอ จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ของรัฐมีไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนสหกรณ์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดผลให้การให้คำแนะนำ การกำกับดูแล และการตรวจสอบไม่ครอบคลุมทุกองค์กร อีกทั้งการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ยังมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้เกิดการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนและขาดประสิทธิภาพ

8. ปัญหาการเข้าถึงทุนและเทคโนโลยี สหกรณ์บริการ โดยเฉพาะสหกรณ์ขนาดเล็ก มักประสบปัญหาในการเข้าถึงแหล่งทุนสำหรับการขยายกิจการหรือการลงทุนด้านเทคโนโลยี การขาดแคลนเงินทุนซึ่งก่อให้เกิดผลให้สหกรณ์ไม่สามารถพัฒนานวัตกรรมการให้บริการหรือยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานได้ ซึ่งกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

โดยสรุป ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการสหกรณ์บริการมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กร ซึ่งล้วนเป็นความท้าทายต่อการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์บริการ หากไม่สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบ ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ และท้ายที่สุดจะกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม

แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการสหกรณ์บริการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ผู้เขียนขอเสนอแนวทางในการส่งเสริมการบริหารจัดการสหกรณ์บริการ ดังนี้ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2568); (ธานี ก่อบุญ, 2566)

1. การปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ พัฒนาให้สามารถ มีการบริหารจัดการที่รวดเร็วและตอบสนองต่อเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการเพิ่มบุคลากรในองค์กรให้มากขึ้น ตลอดจนปรับโครงสร้างการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมและใกล้ชิดสหกรณ์ โดยให้มีการบูรณาการระดับพื้นที่ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สหกรณ์บริการมีศักยภาพในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือสมาชิกของสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์การประปาส่วนภูมิภาคที่ส่งเสริมการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในงานประชาสัมพันธ์และการให้บริการ รวมถึงสหกรณ์ออมทรัพย์ต่าง ๆ ที่เน้นการบริหารเชิงรุก การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ และการปรับปรุงระบบบริการเงินกู้

2. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กร เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่สหกรณ์บริการ ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่รับผิดชอบแนะนำให้ผู้บริหารของสหกรณ์ปรับกระบวนการทัศน์ให้มีวิสัยทัศน์และแนวคิดที่ทันสมัย ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับกระบวนการสหกรณ์ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างขีดความสามารถของสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนสมัยใหม่ และสร้างกระบวนการในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือ Good Practice ระหว่างสหกรณ์ และธุรกิจเอกชนที่ประสบผลสำเร็จ พัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการให้มีวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสหกรณ์แต่ละรูปแบบ แต่ละพื้นที่สร้างวิธีการและระบบการบ่มเพาะธุรกิจในแต่ละด้านของสหกรณ์ให้มีการพัฒนาและเติบโตอย่างมีทิศทางทำให้สมาชิกสหกรณ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบริการและผลิตภัณฑ์ รวมถึงสหกรณ์ควรปลูกฝังแนวความคิดที่ถูกต้องของสหกรณ์แก่สมาชิกทั้งในรูปแบบของการศึกษาอบรม ประชุมชี้แจงอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุม รวมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้รับความรู้และเข้ารับการอบรมโดยเมื่อสมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์มากขึ้นจะเกิดความรู้สึกรักในการเป็นเจ้าของ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจแห่งชาติ จำกัด มีการพัฒนาระบบและดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างผลิตภัณฑ์ทางการเงิน เช่น การลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สามัญและการเพิ่มวงเงินกู้ เพื่อให้บริการสมาชิกได้ดีขึ้นและแข่งขันได้ และสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย จำกัด ที่เน้นการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและการบริหารเชิงรุก (Proactive Management) ท่ามกลางภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

3. การพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่าย การสร้างเครือข่ายสหกรณ์ ให้เกิดการเชื่อมโยงการค้าเงินธุรกิจ และพัฒนาระหว่างสหกรณ์บริการด้วยกันในรูปแบบภาคี เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างอำนาจต่อรองทางการตลาดและช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งด้านการบริการและเงินทุน ทำให้เครือข่ายสหกรณ์เกิดการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ (Business Alliance) มากขึ้น สร้างเครือข่ายศูนย์ข้อมูลสนับสนุนการค้าเงินธุรกิจของสหกรณ์ กิจการที่ด้อยลงทำให้สหกรณ์ได้รับความน่าเชื่อถือ เป็นการสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหกรณ์ รวมถึงสมาชิกและประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด (ชสท.) เป็นเครือข่ายระดับประเทศที่รวบรวมสหกรณ์การเกษตรทั่วประเทศเพื่อทำธุรกิจจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และจำหน่ายผลผลิต

4. การพัฒนาบุคลากรของสหกรณ์ ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์ คือ การดำเนินงานของฝ่ายบริหารจัดการ ด้วยเหตุนี้ จะต้องส่งเสริมให้สหกรณ์มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ฝ่ายบริหารจัดการให้มีความเป็นมืออาชีพและมีทักษะในการบริหารจัดการ โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบ สร้างขวัญ และกำลังใจในการทำงาน จัดจ้างบุคลากรให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมต่อจำนวนสมาชิก มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความชำนาญ เฉพาะด้านเพื่อส่งเสริมการให้บริการของสหกรณ์บริการ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์จังหวัดสกลนคร มีรูปแบบการพัฒนา บุคลากร 4 รูปแบบ ได้แก่ การพัฒนาความรู้พื้นฐานและกระบวนการดำเนินงาน การพัฒนาเพิ่มพูนประสิทธิภาพ การพัฒนาความเป็นผู้นำ และการพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การสื่อสารและการทำงานเป็นทีม ความคิด สร้างสรรค์และนวัตกรรม

สรุป

สหกรณ์บริการ เป็นรูปแบบหนึ่งของสหกรณ์ในประเทศไทย ที่มีเป้าหมายหลัก คือ การแก้ปัญหาและช่วยเหลือซึ่งกันผ่านการทำธุรกิจบริการ เช่น สหกรณ์แท็กซี่ สหกรณ์เคหาสถาน หรือสหกรณ์บริการด้านสาธารณสุข ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก เพราะสหกรณ์มีบทบาททั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และ เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลในชุมชน แต่ในขณะเดียวกันการบริหารจัดการ สหกรณ์บริการ มีปัญหาและอุปสรรค ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ และการจัดการ โดยสหกรณ์บริการ จำเป็นจะต้องกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สหกรณ์บริการได้รับการยอมรับจากสมาชิก เช่น การพัฒนากระบวนการให้บริการ การพัฒนาบุคลากรของสหกรณ์ การพัฒนาแสวงหา และเชื่อมประสานภาคีเครือข่าย และ การพัฒนาบริหารจัดการองค์กร ซึ่งจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาสหกรณ์ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า สหกรณ์เข้มแข็งและเป็นองค์กรสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการบริหาร จัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพสูง มีเสถียรภาพ และธรรมาภิบาลเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization: HPO) และมีความยั่งยืน ยกกระดับขีดความสามารถเชิงธุรกิจสหกรณ์ด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรม ให้สามารถบริการสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์และ ชุมชนให้มีความมั่นคงสามารถพึ่งพาตนเองได้ตลอดจนมีรายได้เพิ่มขึ้นค่าใช้จ่ายลดลง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2568). เชิดชู 7 สหกรณ์ “สหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2568”. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2569 จาก <https://www.moac.go.th/news-preview-471291791620>
- คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: กลุ่มนโยบายและยุทธศาสตร์ กองแผนงาน กรมส่งเสริมสหกรณ์.
- จิราธิวัฒน์ ศุภรัตน์เสรี. (2560). ความพร้อมในการจัดตั้งสหกรณ์บริการประชาชน ของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 9(2), 431-467.
- ชล บุนนาค. (2563). Effective governance: แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.sdgmovement.com/2019/09/30/effective-governance/amp/?utm_source=chatgpt.com
- ธานี ก่อบุญ. (2566). รูปแบบการพัฒนาบุคลากรของสหกรณ์ออมทรัพย์. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(12), 281-292.
- พรเพ็ญ ขลิบนิล. (2569). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ New Public Management (NEW PM). เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://clinictech.ops.go.th/online/cmo/site_blog_show.asp?id=444&utm_source=chatgpt.com
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2569). SDGs คืออะไร. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://sdg.msu.ac.th/asdg-th.php?c=isdgth&utm_source=chatgpt.com
- ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ. (2560). บทบาทของสหกรณ์ไทย ในยุคเศรษฐกิจใหม่. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 10(2), 143-183.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2569). ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.sdgmovement.com/intro-to-sdgs/?utm_source=chatgpt.com
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสระบุรี. (2569). ประเภทของสหกรณ์. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://saraburi.web.cpd.go.th/cooperative-knowledge/cooperative-type.html?utm_source=chatgpt.com
- สำนักนายทะเบียนและกฎหมาย. (2569). ประเภทสหกรณ์. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2569 จาก <https://rlo.office.cpd.go.th/cooperative-knowledge/cooperative-type.html>
- สุภจิตรา ปิยะจันทร์. (2568). หลักธรรมาภิบาลสหกรณ์. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.clt.or.th/news.php?nid=2334&utm_source=chatgpt.com
- อภิญา เชื้อช่างเขียน และลลิตา จันทรวงศ์ไพศาล หุ่ยตระกูล. (2567). ระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรบางปلام้า จำกัด. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา, 6(1), 435-446.
- California Center for Cooperative Development. (2026). What is a Co-op?. Retrieved February 14, 2026, from https://cccd.coop/co-op-info/what-co-op?utm_source=chatgpt.com

Clusa, N. (2024). How Cooperatives Serve Local Communities. Retrieved February 14, 2026, from https://ncbaclusa.coop/blog/how-cooperatives-serve-local-communities/?utm_source=chatgpt.com

International Cooperative Alliance. (2026). Cooperative identity, values & principles. Retrieved February 14, 2026, from https://ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity?utm_source=chatgpt.com